

ELEKTROAKUSTİK MÜZİKTE KURUMSALLIK: MİAM ÖRNEĞİ

INSTITUTIONALISM IN ELECTROACOUSTIC MUSIC: THE EXAMPLE OF MIAM

Hüseyin YÜCEBAĞ*

Geliş Tarihi: 31.03.2022

Kabul Tarihi: 04.07.2022

(Received)

(Accepted)

Öz: Türkiye’de elektronik müzik ve elektroakustik müzik çalışmaları akademik mecrada, ağırlıklı olarak müzik teknolojileri ve müzik bilimleri birimlerince içeriklere dâhil edilmiştir. Araştırma, inceleme ve performans bağlamındaki bu çalışmalar çeşitli üniversitelerin bünyesinde sürdürülmektedir. 1999 yılında kurulmuş olan, lisansüstü düzeyde eğitim veren ve bir araştırma merkezi olarak çalışmalarını sürdüren İstanbul Teknik Üniversitesi’ne bağlı Müzik İleri Araştırmaları Merkezi (MİAM), köklü bir teknik üniversite olmanın tecrübesinin yanı sıra gerek akademik kadrosu gerek müzik kütüphanesi gerekse laboratuvar ve stüdyo imkânları ile ülkemizde müzik araştırmaları alanında faaliyet gösteren son derece önemli bir kurumdur. MİAM’da, tamamı İngilizce dilinde yürütülen tezli-tezsiz yüksek lisans ve doktora programları bulunmaktadır. Fizik laboratuvarları ve görüntüleme teknolojileri için hizmette olan sinyal üreticilerin ses üretme ve işlemede kullanılma fikri, kaydedilebilir seslerle birleştirilmiştir. Bu sayede uçsuz bucaksız bir evrene açılan yepyeni bir kapı keşfedilmiştir. Daha da önemlisi bu müziğin, farklı bestecilik yaklaşımları içerdiği ve müziğin birçok noktasına temas edecek yenilikleri de beraberinde getirdiği anlaşılmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nda sonra, elektronik müziğin erken dönemi olarak tarif edilen 1950 sonrası için önce Fransa’da daha sonra Almanya ve Amerika’da başlayan çalışmaların, ülkemizde nasıl yankılar bulduğu ve bu anlamda kişilerin ya da kurumların ne tür girişimlerde bulunduğu incelenmiştir. Ülkemizde elektroakustik müzik çok geç duyulmuş olsa da kurumsal açıdan standartları yüksek girişimlerde bulunulmuştur. Kurumsallıkta ilk basamağın “eğitim” olması, mezun kişilerin yeni okullarda alacakları görevler düşünüldüğünde ülkenin dört bir yanına yayılması muhtemel vizyonu hatırlattığı için son derece önemlidir. Bu çalışmada, elektroakustik müziğin İTÜ MİAM’da nasıl bir alanda yer aldığı ve ne tür çalışmalar yapıldığı hususu, kurumsallık bağlamında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Elektroakustik Müzik, Elektronik Müzik, Kurumsallık, DeneySEL Müzik.

Abstract: Electronic music and electroacoustic music studies in Türkiye have been included in the contents of the academic media, mainly by music technologies and music sciences units. These studies in the context of research, examination and performance are

* Arş. Gör., Maltepe Üniversitesi Konservatuvarı, Türk Halk Müziği Anasanat Dalı, huseyinyucebag@maltepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3709-6571.

carried out within the body of various universities. Established in 1999 the Center for Advanced Studies in Music (MIAM) affiliated to Istanbul Technical University which provides postgraduate education and continues its activities as a research center is a well-established technical university with its academic staff, music library, laboratory and studio facilities. It is an extremely important institution operating in the field of music studies in our country. At MIAM, there are thesis and non-thesis master's and doctorate programs, all of which are conducted in English. The idea of using signal generators in service for physics laboratories and imaging technologies to generate and process sound is combined with recordable sounds. In this way, a brand new door to a vast universe has been discovered. More importantly, when it was understood that this music included different composing approaches, it was understood that it brought innovations that will touch many aspects of music. After the Second World War, after 1950, which is described as the early period of electronic music, it has been examined how the works that started first in France, then in Germany and America, have repercussions in our country and what kind of initiatives individuals or institutions made in this sense. Although electroacoustic music was heard very late in our country, attempts were made with high institutional standards. The fact that the first step in institutionalization is "education" is extremely important as it reminds the vision that is likely to spread all over the country when considering the positions that graduates will take in new schools. In this study, it has been tried to evaluate the field of electroacoustic music in ITU MIAM and what kind of studies are done in the context of institutionalism.

Keywords: Music, Electroacoustic Music, Electronic Music, Institutionalism, Experimental Music.

1. GİRİŞ

Elektroakustik müzik; adından da anlaşılacağı üzere hem elektronik hem akustik seslerin kullanıldığı, malzemenin müzik kaynaklı olup olmadığına bakılmaksızın yalın veya manipüle edilmiş tınların bir kompozisyon içinde var olduğu müzik olarak düşünülebilir. Thom Holmes, kitabının "1945 Öncesi Elektronik Müzik" başlığı ile anlattığı bölümde, bugün adına elektroakustik müzik diyeceğimiz müzikal fikirlerin Luigi Russolo tarafından "Art of Noises" kitabında fütürist bir bakışla verildiğini ortaya koymaktadır.¹ Russolo, manifesto olarak sunduğu kitabında yapılacakları madde madde anlatmış ve müziği oluşturan seslerin sahasının genişletilmesine, "pure tone" olarak adlandırılan basit sestten olabildiğince uzaklaşarak "gürültü" denilen seslere yaklaşılmasına dikkat çekmiştir.² Edgar Varèse'in "Poème Électronique" adlı eserinde hem elektronik kaynakların hem de akustik kaynakların birlikte kullanıldığı düşünülürse bu eserin yeni tür ve türlere açılacak yolun sinyallerini taşıdığı apaçık ortadadır. Yine Stockhausen'in "Gesang

¹ Thom Holmes, *Electronic and Experimental Music*, Third Edition, Routledge Published, 2008, s. 13.

² Luigi Russolo, *The Art of Noises*, Something Else Press, 1967, s. 6.

der Jünglinge” adlı eseriyle ilgili İlhan Mimaroglu “Elektronik Müzik” adlı kitabında şu ifadelerle yer vermiştir: “(...) elektronik müziğin erken yıllarında (1955-56), elektronik kaynaklı seslerle yetinmeyip doğal kaynaklı seslere başvurmasıyla öbür ulamlarla birleşme yoluna girmiştir.” Yalnız İlhan Mimaroglu “elektroakustik müzik” kavramının Michel Chion’un “La Musique Électroacoustique” kitabıyla kullanılmaya başlandığına dikkat çekmektedir.³ Buradan anlaşılmaktadır ki, erken dönem elektronik müzikte beste için malzemelerin akustik kaynaklı da olabileceği fikri doğmuştur. Kayıt teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin ve uygulama sahalarındaki yaygınlığın, elektronik müzik eserlerine yeni desen oluşturduğu görülmektedir. Hem elektronik hem de akustik kaynakların doğrudan veya manipülasyon teknikleri ile kullanılması, çağın sağladığı teknoloji imkânları ile mümkün olmaktadır. Dolayısıyla, erken dönem kayıt tekniklerinin ve analog cihazların (osiloskop, sinyal üreticiler vb.) kullanım sahalarının değiştirilerek bir ses kaynağı şeklinde kullanılması, sinyal üretici aletlere olan ilgiyi arttırmış ve analog cihazlarla çeşitli ses renkleri elde edilmiştir. 1955 yılında RCA olarak bilinen “Radio Corporation of America”da yapay olarak ses üretebilen ilk sentezleyicinin geliştirilmesi de buna iyi bir örnek sayılabilir.⁴

2. ELEKTROAKUSTİK MÜZİK VE KURUMSALLIK

İkinci Dünya Savaşı öncesinde ortaya çıkan elektronik ve deneysel müziğin, savaş sonrasında teknolojinin gelişimine bağlı olarak ve eski dünya düzenine de bir tepki olarak popülaritesinin arttığı bilinmektedir.⁵ Aralarında Cage ve Varèse’in olduğu birkaç besteci, kayıt teknolojisinin elektronik müziğin büyümesi ve gelişmesi için büyük önem arz ettiğinin farkına varmıştır. Fransa’da 1940’lı yılların sonunda Pierre Schaeffer ve Pierre Henry’nin çalışmaları ve *musique concrète* tekniğinin bulunuşu dünyanın birçok noktasında yankı uyandırmış ve bu alanda yapılacak çalışmaları etkileyen bir referans noktası olmuştur. Ses kaydı için manyetik bant kullanımı ve kasetçaların geliştirilmesi, elektroakustik müziğin önemli kilometre taşlarından biridir. Bugün hâlâ kullanılan “kes-yapıştır” estetiğinin uygulanması ve tını manipülasyonları, önce bu cihazlar aracılığıyla analog olarak, daha sonra da bilgisayarların geliştirilmesi ile dijital olarak yapılmaya başlanmıştır. Müziğin sınırlarının her yeni gelişmede biraz daha ortadan kalkmasının, deneysel anlamda bir deryayı tarif ettiği şüphesiz söylenebilir. Elektronik müziğin erken döneminin öncü ismi, *musique concrète* tekniğinin mucidi Pierre Schaeffer’i Fransız GRM

³ İlhan Mimaroglu, *Elektronik Müzik*, 2. Baskı, Pan Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 2.

⁴ Music Synthesizer: Additional Information, Editorial: 1999 Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/art/music-synthesizer>, (10.03.2022).

⁵ Thom Holmes, *a.g.e.*, s. 42.

stüdyosunda sık sık ziyarete gelen isimlerden biri de daha sonraları adından elektroakustik müzik besteleriyle çokça söz ettirecek ünlü Alman besteci Karlheinz Stockhausen olmuştur. 1952 yılları için henüz 24 yaşında olan Stockhausen, Schaeffer'in stüdyosunda haftanın belli saatlerinde çalışmalarını yapmaya başlamış, burada edindiği deneyimlerle Köln'deki stüdyosuna geri dönmüştür.⁶ Beste üretimlerinde Schaeffer'in yanı sıra, Olivier Massiaen ve Edgard Varèse'ten de etkilendiği bilinmektedir.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, kıymetli çalışmalarıyla bugüne ışık tutan ve ülkemizdeki elektronik ve elektroakustik müziğin önderleri arasında yer alan Bülent Arel ve İlhan Mimaroglu, şüphesiz ki bugünkü eğitimlerin ve üretimlerin mimarlarıdır. Bülent Arel 1939 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı'nda kompozisyon ve piyano dersleri almış, 1947 yılında mezun olmuştur. Rockefeller Vakfı Bursu ile Amerika'ya giderek "Columbia-Princeton Elektronik Müzik Merkezi"nin kuruluşuna katkı sunmuş, çeşitli müzik laboratuvarlarında elektronik müzik üzerine çalışmalar yapmıştır. 1962 yılında Türkiye'ye dönerek hem Ankara Radyosu müdürlüğü görevini üstlenmiş hem de konservatuvarda dersler vermiştir.⁷

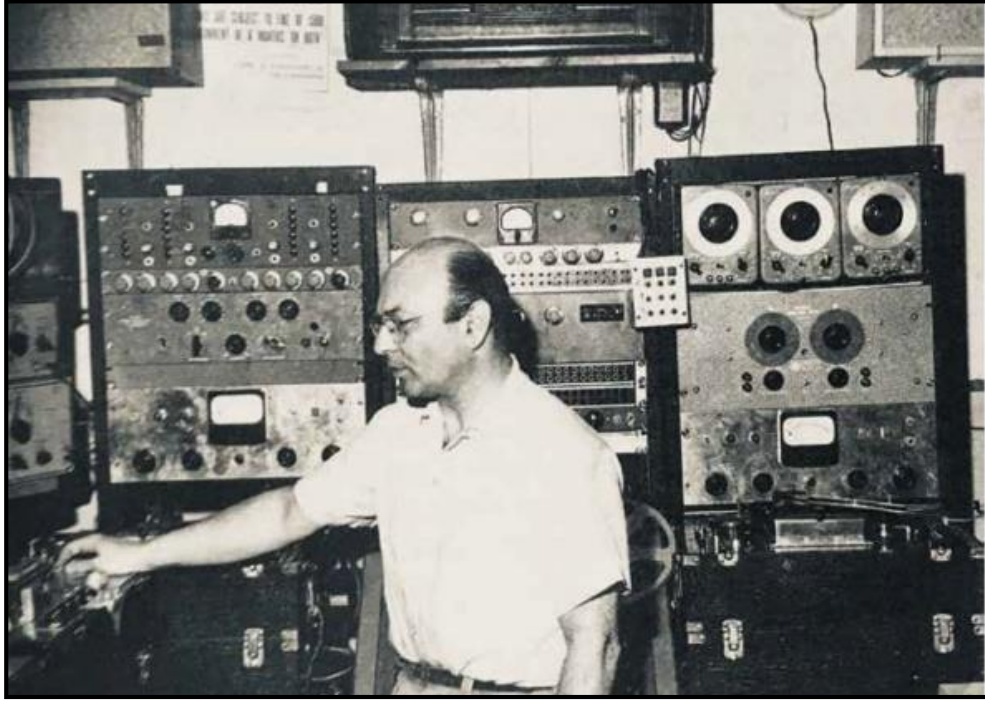
Arel'in bu alandaki farklı girişimlerinden bahseden Kadri Yılmaz Erdal, makalesinde şu sözlere yer vermiştir:

*Bülent Arel, elektronik müzik çalışmalarının daha fazla ilgi görmesi ve uygulanabilirliği bakımından 1960'lı yıllarda Türkiye için bir elektronik müzik merkezi oluşturma girişiminde bulunmuş fakat bu durumun yeterince gerçekleşmemesi, Türkiye'nin elektronik müzik alanı ve ses tasarımı ile ilgili diğer çalışmalar kapsamında kurumsallaşma ve laboratuvarlar gibi çalışma ortamları açısından sınırlı bir çerçevede içerisinde kalmasına neden olmuştur.*⁸

⁶ Thom Holmes, *a.g.e.*, s. 62.

⁷ Evin İlyasoğlu, *Zaman İçinde Müzik*, 9. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2009, s. 306.

⁸ Kadri Yılmaz Erdal, "Elektronik Müziğin Gelişimi ve Türk Bestecilerin Elektronik Müziğe Katkıları", *M.A.K.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8:17, 2016, s. 87.

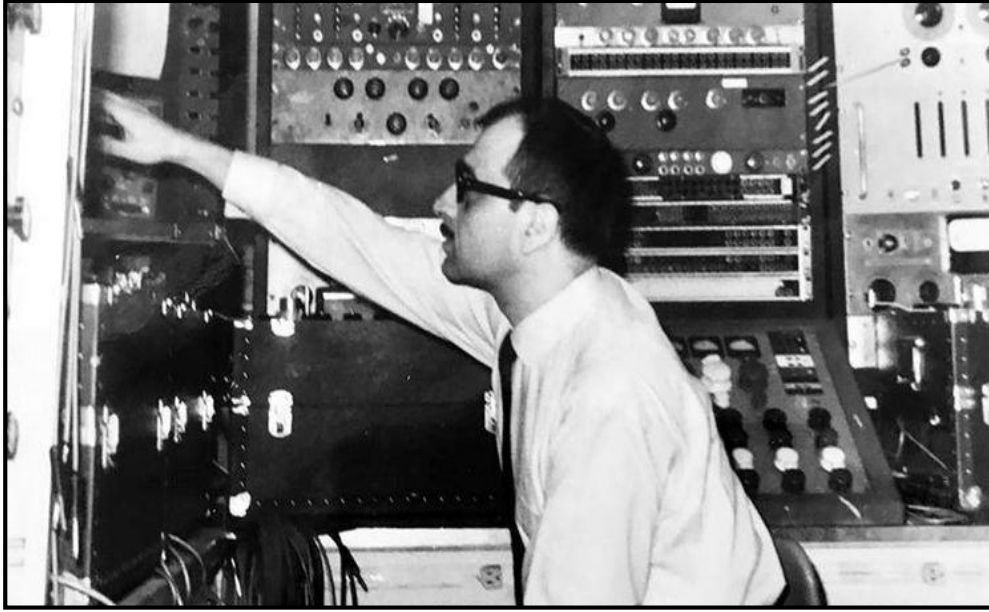
Görsel 1. Bülent Arel⁹

Bülent Arel'in hemen ardından 1949 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olan İlhan Kemâleddin Mimaroglu, aldığı enstrüman derslerinden sonra müzikolojiyle özel olarak ilgilenmeye başlamıştır. Yine Arel gibi Mimaroglu da 1955 yılında Rockefeller Bursu ile New York'a gitmiş, Columbia Üniversitesi'nde müzikoloji ve kompozisyon dersleri almıştır. 1959 yılında New York'a yerleşmiş, 1963'ten itibaren elektronik müzik üzerine yoğunlaşmıştır. Bu alanın önderleri olan Edgar Varése ve Stefan Wolpe ile çalışmalar yapan Mimaroglu hem müzik tarihi hem de müzik yapımcılığı alanlarındaki entelektüel müzik birikimi ile ülkemizin kıymetli bestecileri arasında yer almaktadır. Erdal, çalışmasında Mimaroglu ile ilgili aşağıdaki ifadelerle yer vermiştir:

(...) Mimaroglu, bu kapsamdaki yaptığı çalışmalar ve bu alandaki eserlerin üretimi ve bunların albüm olarak yayınlanabilmesi için müzik firması kurması ve bu durumun

⁹ Leyla Aksu, "Arşivden: Elektronik Müziğin Şafağında Bülent Arel & İlhan Mimaroglu", 2019, <https://bantmag.com/arsivden-elektronik-muzigin-safaginda-bulent-arel-ilham-mimaroglu>, (10.03.2022).

sonucun deneysel/elektronik müzik türünün teşvik edilmesi açısından önem taşımaktadır.¹⁰

Görsel 2. İlhan Kemâleddin Mimaroğlu¹¹

Arel ve Mimaroğlu'ndan sonra yine ülkemizin bu alanda kıymetli üretimleri ve kurum kimlikleri altında çalışmaları olan diğer bir isim de Ahmet Yürür olarak görülmektedir. 1978 yılı itibarıyla Maryland ve Indiana Üniversiteleri'nde kompozitörlük eğitimi gören Ahmet Yürür'ün 1988 yılında Türkiye'ye dönerek Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde ders verdiği ve bu alandaki gelişmelerin filizlerini yeşerttiği bilinmektedir.¹² Bu sebeple ülkemizde elektronik-elektroakustik müzik, ilk başta besteci üretimleriyle ve yurtdışında eğitim görmüş değerli isimlerin ülkemizdeki yüksekokullarda verdiği derslerle gündeme gelmiş, daha sonra bu zamana kadar yalnızca endüstriye hizmet etmiş stüdyoların yükseköğretim kurumları çatısı altına girmeye başlamasıyla meslekî alanlardan biri haline gelmiştir.

¹⁰ Kadri Erdal Yılmaz, "Elektronik Müzik Ses Tasarımı ve Bestecilik Çalışmaları Kapsamında Deneysel ve Elektronik Müzik Laboratuvarları ve Türkiye'deki İzdüşümleri" (Sanatta Yeterlik Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2017), s. 45.

¹¹ Leyla Aksu, *a.g.e.*, (10.03.2022).

¹² Ahmet Yürür Hakkında, Oktay Aras Kitaplığı Web Sayfası, <http://www.oktayaras.com/ahmet-yurur/tr/28688>, (15.01.2021).

Günümüzde Türkiye’de elektronik müzik çalışmalarının yapıldığı stüdyo ve laboratuvarlar, üniversitelerin bünyesinde bulunan akademik birimlerde, araştırma merkezlerinde ayrıca sayıca çok fazla olmayan özel olarak eğitim verilen müzik teknolojileri merkezlerinin yanı sıra uygun donanım ve yazılımlar ile daha minimal düzeyde olan “home studio”larda da yapılabilmektedir.¹³

Kurumsallaşma kavramı, her ne kadar *örgüt sosyolojisinin* altında yer alan bir kavram olsa da, sanat gibi; insanın, kültürün ve üretimin ana aktör olduğu bir alan olması sebebiyle, müzik alanıyla doğrudan olmasa da dolaylı yoldan ilişkilendirmeyi mümkün kılmaktadır.¹⁴ Kurumsallığın sınırlarını ve boyutlarını belirleyen kavramlar; formalleşme, profesyonellik, hesap verebilirlik ve tutarlılık olarak belirtilirken kurumsallığın amaçlarını belirleyen kavramlar meşruluk, tahmin edilebilirlik kazanma, denge kazanımı, işletme kaynaklarını artırma ve uygunluk olarak belirtilmektedir.¹⁵

Alman siyaset bilimci ve sosyolog Hanz Keman kurumsallığı, bir dizi insan etkileşimini etkileyen kural ve prosedürleri geliştirme veya dönüştürme süreci olarak tanımlamıştır.¹⁶ Sanat alanının tümü için “kurum” kavramıyla birlikte, hem akademilerin kurulması sonrasında eğitim yoluyla hem de müze, galeri, sergi gibi sanatın hem paylaşılmasını hem de kutsallaştırılmasını mümkün hale getiren mekânlarla tanışılmıştır. Dünyada çokça örneğini bulabildiğimiz, çeşitli kaynaklardan ortaya çıkışı ve gelişim sürecini okuyabildiğimiz bu müziğin, ülkemizdeki akademik çalışmalarda nasıl ele alındığı, bu çalışmanın problem cümlesini oluşturmaktadır. Problemin araştırılmasında literatür taraması ve gözlem metotları kullanılmıştır.¹⁷

2.1. Müzik İleri Araştırmaları Merkezi (MİAM) ve Elektroakustik Müzik

1999 yılında yalnızca lisansüstü eğitim veren bir merkez olarak hayata geçirilen, bünyesindeki program dillerinin yüzde yüz İngilizce olduğu ve akademik kadrosunun büyük bir çoğunluğunu yabancı uyruklu öğretim elemanlarının oluşturduğu İstanbul Teknik Üniversitesi’ne bağlı MİAM, sözü edilen

¹³ Kadri Yılmaz Erdal, *a.g.e.*, s. 88.

¹⁴ Recep Usta, “Kurumsal Kimlikte Kültürün Yansıması”, (Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Tasarım Anasanat Dalı, 2012), s. 2.

¹⁵ Çağla Özdemir Aydın, Fatma Zehra Tan, “Kurumsallaşma: Kavramsal Bir İnceleme”, *Alınları Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*, 3 (2), s. 225.

¹⁶ Hans Keman, “Institutionalization”, Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/institutionalization>, (17.01.2022).

¹⁷ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 23. Baskı, Nobel Kitabevi, Ankara 2012, s. 134.

yükseköğretim kurumlarının en başında sayılabilir. Dr. Erol Üçer'in kuruculuğunu üstlendiği merkez, İTÜ eski rektörü Prof. Dr. Gülsün Sağlamer'in önerisi ve Prof. Dr. Kamran İnce'nin değerli katkılarıyla oluşturulmuştur. Yaratıcı müzik insanlarına ufuk olacak bir misyonu düstur edinmiş merkezde, tezli ve tezsiz yüksek lisans programları ile doktora programları bulunmaktadır. Merkezde; müzikoloji, etnomüzikoloji, müzik teorisi, performans, kompozisyon, ses mühendisliği ve tasarımı, sonik sanatlar, müzik yöneticiliği ve işletmeciliği programları bulunmaktadır. Gerek eğitim-öğretim kısmı gerek araştırma ve deneysel çalışmaların yapıldığı kısım – ki belki *mutfak* olarak da nitelendirilebilir – dışında çok sayıda etkinliğe kapı olmuş önemli bir araştırma merkezidir.

Elektronik ve elektroakustik müzik; verilen eğitim disiplinlerinden hemen hemen hepsiyle ilişkili olsa da tam manasıyla Ses Tasarımı, Sonik Sanatlar ve Müzikoloji alanlarının bünyesinde. Programlarda elektronik ve elektroakustik müzik özelinde verilen dersler arasında “History of Electronic Music”, “Acoustics and Psychoacoustics”, “Computer Music”, “Introduction to Digital Imaging”, “Critical Studies in Electronic Music History” ve “Composition Project 1-2-3-4” sayılabilir.

Daha ziyade İngilizce adıyla telaffuz edilen “Sonic Arts” programı, MİAM programları arasına 2012 yılında dâhil edilmiştir. Bu programla birlikte 2003 yılında düzenlenen “Uluslararası İstanbul Spektral Müzik Kongresi” düşünüldüğünde, merkezin kurulma amaçlarından birinin elektronik ve elektroakustik müzik olduğunu söylemek mümkündür.

MİAM, bünyesinde bulundurduğu kayıt stüdyosu ile de ülkemizde özel bir yere sahiptir. Örneğine az rastlanacak şekilde tasarlanmış olan stüdyonun gerek ekipman envanteri gerekse mekânsal alan kullanımı oldukça yüksek standartları yakalamıştır.

Görsel 3. MİAM Kayıt Stüdyosu Kontrol Odası¹⁸

MİAM'ın, içeriğinde nota, görsel ve işitsel materyallerin de bulunduğu çok nitelikli ve zengin bir müzik kütüphanesi bulunmaktadır. Aynı zamanda bu kütüphane, pek çok önemli uluslararası veri tabanına da erişim imkânı sağlamaktadır. Borusan Müzik Kütüphanesi'nin kapanması ve sonrasında tüm içeriklerin MİAM'a devredilmesiyle müziğin pek çok alanı için çok fazla materyalin bulunduğu kütüphaneye "library.itu.edu.tr" web adresinden de erişmek mümkündür.

20. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren ortaya çıkan elektronik müzik Paris, Köln ve Amerika ekseninden sonra bilgisayarın kullanımı ile farklı bir boyuta taşınmış, besteleme teknikleri bu sayede çoğalmıştır. 70'li yıllarla birlikte başlayan çalışmalar özellikle 1982 yılında "Commodore 64" olarak bilinen kişisel bilgisayarların piyasaya sürülmesi ve üzerinde bulunan SID isimli ses çipleri ile *computer music* kavramı evlere girmeye başlamıştır.¹⁹ Ardından MIDI arabiriminin bulunması ve dijital ses işleme programlarının hayata girmesiyle pek çok ses

¹⁸ İTÜ MİAM Resmî Web Sayfası, Kayıt Stüdyosu Görseli, <https://www.miam.itu.edu.tr/en/recording-studio/>, (17.03.2022).

¹⁹ Mehmet Kurtuluş, "Elektronik Müziğin Estetik ve Besteleme Teknikleri Açısından İncelenmesi", (Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, 2014), s. 66.

malzemesi üretme ve birleştirme (tasarım) teknikleri, teknolojinin bu gelişimine paralel şekilde ortaya çıkmıştır. Besteleme tekniklerine yönelik yaklaşımlar, temelde şu prensiplere dayandırılmaktadır: Sesin hammaddesinin çeşitliliği, gürültü veya müzikal tınlamayan ses renklerinin kullanılması, sessizlik kontrastları ve dinleme evreni. Tüm analog ya da dijital desteklerin asıl amaçları bu yaklaşımları elde edebilmek ve görünmeyen zenginlikleri yakalamaktır.

Elektronik müzik besteleme yöntemlerini Kurtuluş, şu ifadelerle açıklamıştır:

Elektronik müzik bestelemede kullanılan yöntemlerin saptanmasında ve seslerin belirlenmesinde birincil yöntem dinlemedir. İkinci yöntem ise elektronik müziğin sıklıkla gürültüden yararlanmasından dolayı gürültüyü sonik malzeme olarak tanımlamaktır. Üçüncü yöntem ise elektronik müziğin sessizlik ile olan ilişkisini belirlemektir.²⁰

Bu çalışmaların öğrenciler tarafından rahatlıkla yapılabilmesi için kurum bünyesinde pek çok alan bulunmaktadır.

Görsel 4. MİAM Kütüphanesi²¹

²⁰ Mehmet Kurtuluş, *a.g.e.*, s. 71.

²¹ İTÜ MİAM Resmî Web Sayfası, Kütüphane Görseli, <https://www.miam.itu.edu.tr/en/library/>, (17.03.2022).

Araştırma Makalesi

Elektroakustik müzik kapsamında merkezdeki en özel alanlardan bir diğeri “Sonik Sanatlar Laboratuvarı”dır. Bu laboratuvarda elektroakustik üretimlerle ilgili çalışan öğrencilerin *high order ambisonics*, mekânsal kompozisyon, hoparlör orkestrası gibi çalışmalarını yapabileceği 16 kanallı bir ses yayılım sistemi bulunmaktadır.

MİAM’da hem ses mühendisliği hem de sonik sanatlar öğrencilerinin ortak kullanabildiği, 5.1 Surround dinleme ve miks eylemlerini deneyimleyebildiği “Digilab” adında derslik ve laboratuvar amacıyla kullanılan bir alan daha mevcuttur. Elektroakustik müzik çalışmalarında öğrenciler bu alanları, teşvik edilen kişisel çalışmaların kayıtları ve aşama aşama dinleme, yorumlama ve geliştirme eylemleri üzerinden kullanmaktadır. Örneğin ilk adım olarak, belirlenen bir malzeme ve tema üzerinden -teknığe göre ilk malzeme akustik veya elektronik kaynak olabilir- ana iskeleti oluşturmak hedeflenir. Bu kayıt bilgisayar ortamında manipüle edilerek, tasarımda beklenen kadar çeşitlendirilerek (yeni katmanların yaratılması) farklı tınılar ve ses örgüleri oluşturulur. Müzikteki tüm seslerin frekanslarında nasıl duyulduğunun farkındalığıyla yapılan tasarımlar için dinleme ve mekânsallık, yalnızca hayafî öneme sahip bir mesele olmakla kalmamış, aynı zamanda bu kavramların elektroakustik müzik için müziğin bir parçası olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple kullanılan mekânlar, müziğin var olması için tabiri caizse birer enstrüman görevi görmektedir. Dolayısıyla dersler, müziğin teorik ve tarihsel içerikleriyle sınırlanmamakta, bu mekânların avantajlarıyla üretim ve uygulama üzerinden işlenmektedir. Hafta hafta verilen-önerilen teknikler üzerinden yapılan tasarımlar, eleştirel bir bakışla tartışılmaktadır.

Elektroakustik müzik kompozisyonu, bilinen bir besteleme eyleminden tamamen farklıdır. Bunun sebebi müziğin hammaddesini oluşturan seslerin yalnızca alışlagelmiş çalgısal kaynaklar olmadığıdır. Hatta kimi zaman çalgı modellemeleri ile de farklı bir üretim tekniği kullanılmaktadır. Kaynaklar arttırıldığında, çeşitlilik kombinasyonu sonsuza yaklaşmaktadır. Bu sebeple eğitimlerin söz konusu teknikler ve pratiklerden ziyade, düşünme ve yaratıcı fikirler geliştirme noktasında zihin açıcı olması hedeflenmiştir. Teknik bilgi ve tecrübeyi fikre ulaşma yolunda estetikle buluşturma arzusu da denilebilir.

MİAM, Amerika’ya ve Avrupa’nın birçok ülkesine kulak kabartan bir merkez olmasıyla bilinmektedir. Dolayısıyla temsil ettiği alanların tecrübeli isimlerini davet ederek düzenli olarak seminerler ve paneller gerçekleştirmektedir. Elektroakustik müzik alanında da sıkça seminer, panel ve konserler düzenlenmektedir. İsveçli elektronik müzik bestecisi ve elektronik müzik aletleri üreticisi, Elektronmusikstudion’un stüdyo müdürü Mats Lindström’ün katılımıyla “1960’lardan günümüze EMS” adlı seminerin gerçekleştirilmesi, müziğin tarihsel

sürecini bizzat yaşamış bir profesyonele temas anlamında son derece büyük bir önem arz etmektedir. Sonik sanatlar programına kayıtlı 10 öğrencinin çalışmalarından oluşan “Sonic Synchresis / Distributed Dialogues” adlı konser ve yine sonik sanatlar programına kayıtlı 8 öğrencinin çalışmalarını içeren ve mekâna özel olarak tasarlanmış eserlerden oluşan “Sonic Tales from the Crypt” adlı konser, kurum kimliğini ve felsefesini göstermesi sebebiyle önemli faaliyetlerden sayılmaktadır.²² Öğrencilerin etkinliklere teşvik edilmesi, öğrenci çalışmalarına gösterilen ihtimam, kurumsal misyonun bir gereğini temsil etmektedir. Bu yaklaşımın da mezun kişilerin farklı kurumlardaki eğitim faaliyetleri ile sürdürülebilirliği öngörülmektedir.

3. SONUÇ

Çalışmada, 1940’lı yıllarla başlayan elektronik müzik serüveninin, akustik kaynaklar ve kayıt teknolojisi imkânlarıyla birlikte elektroakustik müziğe dönüşümünün çalışmalarına hangi yöntemlerle yansıdığı araştırılmıştır. Bireysel çalışmalar ile hocaların yurtdışından aldığı eğitimi usta-çırak ilişkisi ile öğrencilere aktarma sürecinin, ülkemizdeki ilk gelişmeler olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca kamu yayıncılığı bağlamında TRT radyoları ile de elektroakustik müziğin ilk olarak kurumsal yapı altına girdiğini belirtmek gerekmektedir. Daha sonra tüm bu çalışmaların laboratuvarı ve Ar-Ge alanı olarak sayılabilecek MİAM’ın hayata geçirilmesi ile kurumsal kimliğin ve statünün oluşmaya başladığı açıkça görülmektedir. Elektronik-elektroakustik müzik türleri için çalışma alanlarının bulunması, bünyesinde hem yerli hem de yabancı uyruklu kıymetli isimleri barındırması, benzer özellikteki müzik kurumlarının arasından sıyrılarak kurumsal bir kimlik kazanmasına yardımcı olmuştur. Genellikle performans alanındaki çalışmalarıyla bilinen konservatuvarlar ve müzik fakülteleri, müziğin geleneksel formlarına çalışma ve icra yönlerinden yaklaşan kurumlar olmuş ve kurumsallığını bu odaklar etrafında toplamıştır. Fakat MİAM söz konusu olduğunda, yalnızca icra performansının başrol oluşunu değil, aksine mekânın, eserin, dinleyicinin ve çoğu zaman hepsinin birlikte başrol olduğu geniş bir perspektifi temsil etmektedir. Elektroakustik müzik, henüz bilinirliğinin az oluşu sebebiyle kurumsallaşmaya daha çok akademik çalışmalarla başlamıştır. Önceliğin eğitime ve üretimdeki çeşitliliğe ayrıldığı gerek faaliyete geçen kurumların nitelikleriyle gerekse düzenlenen etkinliklerin kurallarıyla görülebilmektedir.

Elektronik ve elektroakustik müziğin muhtevisyatında, sesin davranışlarına ve duyumundaki tüm detaylara fazlaca odaklanılan bir durum olduğu için – zira sesin

²² İTÜ MİAM Resmî Web Sayfası, Etkinlik Arşivi, <https://www.miam.itu.edu.tr/en/category/events/past-events/>, (13.01.2022).

Araştırma Makalesi

varlığının estetik olmak için yeterli olduğu, hatta bazen “estetik ötesi” olduğu düşünülmektedir²³ – dinleme ortamları da kayıt ortamları kadar önem arz etmektedir. Salt hoparlör duyumunun perde ve ahşap malzemelerin olduğu, akustik anlamda “kuru” sayılabilecek bir mekândan duyumu ile bir kapalı otoparktan duyumu arasında hem müzikal anlatı-ifade hem de estetik anlamda çok büyük fark vardır. Müziğin üretimi ve sergisi, deneyselliğe teşne olduğundan, baştan sona tüm süreçlerde “mekânsallık”, haliyle müziği oluşturan elementlerden biri haline gelmekte ve kurumlar bu özellikleriyle de müziğin kurumsallığını etki etmektedir. Bu sebeple; Zorlu PSM ve Arter gibi mekânların bu müziklerin gösterimine ve sergilenmesine olanak sağlayan ikincil kurumlar olduğunu, kurumsallaşma bağlamında ikinci basamakta yer aldığını da söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- AYDIN, Çağla Özdemir, TAN, Fatma Zehra, “Kurumsallaşma: Kavramsal Bir İnceleme”, *Alınları Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*, 2019, 3 (2), s. 225.
- ERDAL, Kadri Yılmaz, “Elektronik Müziğin Gelişimi ve Türk Bestecilerin Elektronik Müziğe Katkıları”, *M.A.K.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016, 8:17, s.87.
- ERDAL, Kadri Yılmaz, “Elektronik Müzik Ses Tasarımı ve Bestecilik Çalışmaları Kapsamında Deneysel ve Elektronik Müzik Laboratuvarları ve Türkiye’deki İzdüşümleri” (Sanatta Yeterlik Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2017).
- HOLMES, Thom, *Electronic and Experimental Music*, Third Edition, Routledge Published, 2008.
- İLYASOĞLU, Evin, *Zaman İçinde Müzik*, 9. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2009.
- KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 10. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2000.
- KURTULUŞ, Mehmet, “Elektronik Müziğin Estetik ve Besteleme Teknikleri Açısından İncelenmesi”, (Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, 2014).
- SONDERGAARD, Morten, “SeeSound/Look at the Music”, Kulturbro Published, Plangatan, 2002.
- MİMAROĞLU, İlhan, *Elektronik Müzik*, 2. Baskı, Pan Yayıncılık, İstanbul 2011.

²³ Morten Sondergaard, “SeeSound/Look at the Music”, Kulturbro Published, Plangatan, 2002, s. 6.

RUSSOLO, Luigi, “*The Art of Noises*”, Something Else Press, New York 1967.

USTA, Recep, “Kurumsal Kimlikte Kültürün Yansıması”, (Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Tasarım Anasanat Dalı, 2012).

İnternet Kaynakları

“Ahmet Yürür Hakkında”, Oktay Aras Kitaplığı Web Sayfası,
<http://www.oktayaras.com/ahmet-yurur/tr/28688>, (15.01.2021).

“Music Synthesizer: Additional Information”, Encyclopedia Britannica,
<https://www.britannica.com/art/music-synthesizer>, (10.03.2022).

KEMAN, Hans (2017). “Institutionalization”, Encyclopedia Britannica,
<https://www.britannica.com/topic/institutionalization>, (17.01.2022).

İTÜ MİAM Resmî Web Sayfası, Etkinlik Arşivi,
<https://www.miam.itu.edu.tr/en/category/events/past-events/>, (13.01.2022).

İTÜ MİAM Resmî Web Sayfası, Tarihçe,
<https://www.miam.itu.edu.tr/tarihce-2/>, (13.01.2022).

EKLER

EK 1. EMS Semineri Etkinlik Afışı²⁴

İTÜ **MIAM**
Istanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Dr. Erol Üçer Müzik İleri Araştırmalar Merkezi (MIAM)

Seminar

EMS Elektronmusikstudion, from the 1960-ies to today
Mats Lindström
Lisa Stenberg

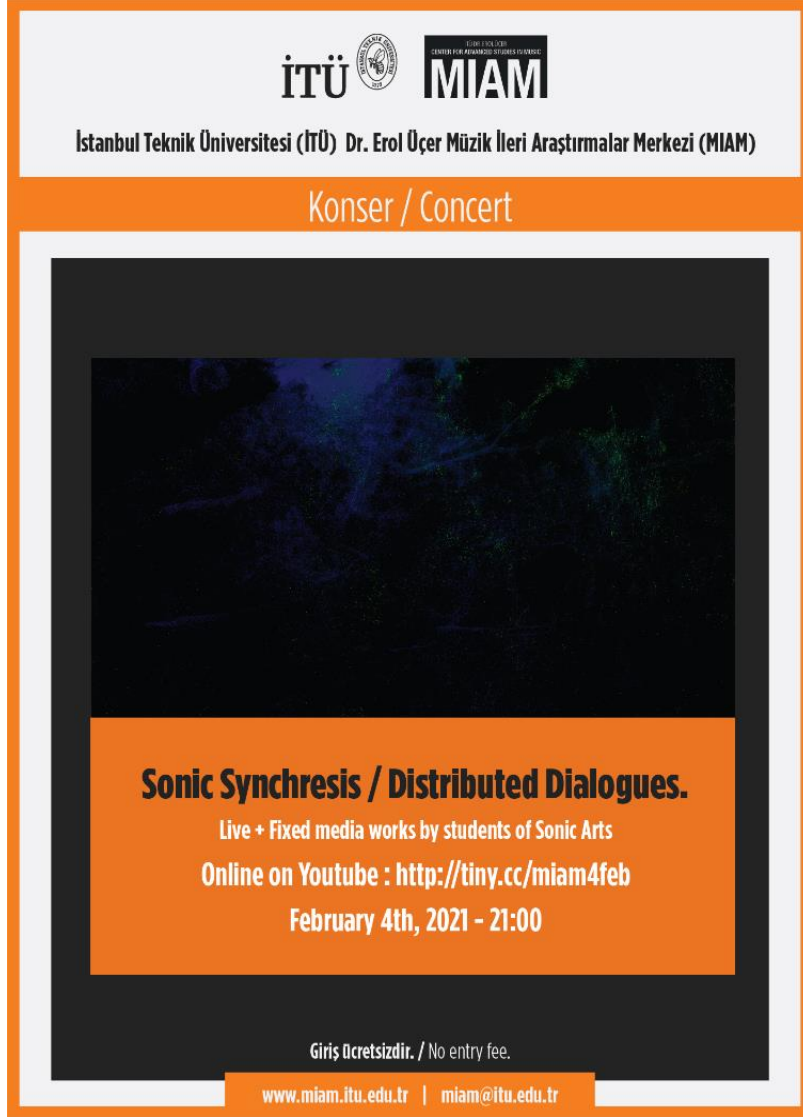
November 15th, 2021, 18:00, Monday
Cevad Memduh Altar Hall
Also live on : www.tiny.cc/miam15nov

Giriş ücretsizdir. / No entry fee.

www.miam.itu.edu.tr | miam@itu.edu.tr

²⁴ İTÜ MİAM Resmî Web Sayfası, Etkinlik Arşivi,
<https://www.miam.itu.edu.tr/en/category/events/past-events/>, (13.01.2022).

EK 2. Sonic Synchresis/Distributed Dialogues Afişı.²⁵

²⁵ İTÜ MİAM Resmî Web Sayfası, Etkinlik Arşivi,
<https://www.miam.itu.edu.tr/en/category/events/past-events/>, (13.01.2022).

EK 3. Sonic Tales from the Crypt.²⁶

İTÜ MIAM20

İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Dr. Erol Üçer Müzik İleri Araştırmalar Merkezi (MIAM)

Konser / Concert

Sonic Tales from the Crypt

26 Aralık 2019 20:30
İTÜ Maçka Kampüsü MIAM Gallery

Works by: Nihal Kurtuluş, Selenay Kiray, Tuna Çaloğlu, Fırat Erkus, Kaan Isık, Kerem Altaylar, İlgın İçöz, Serkan Sevilgen.

Giriş ücretsizdir. / No entry fee.

www.miam.itu.edu.tr | miam@itu.edu.tr

²⁶ İTÜ MIAM Resmî Web Sayfası, Etkinlik Arşivi,
<https://www.miam.itu.edu.tr/en/category/events/past-events/>, (13.01.2022).